

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/325678489>

Politológ ako lekár, psychiater a ideologický štátny aparát: kritický pohľad na problematické aspekty terminológie politickej krajnosti

Article · May 2015

CITATIONS

8

READS

296

1 author:

Tomas Nociar

Comenius University in Bratislava

9 PUBLICATIONS 13 CITATIONS

SEE PROFILE

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015| Více na www.rexter.cz

Politológ ako lekár, psychiater a ideologický štátny aparát: kritický pohľad na problematické aspekty terminológie politickej krajnosti.

Autor: Tomáš Nociar

Abstract

The following article focuses on the problematic aspects of the terminology used to denote radical political forces. The aim of the paper is to offer a critical perspective on this terminology influenced especially by the thesis of post-marxist and post-structuralist authors such as Louis Althusser, Jacques Rancière, Slavoj Žižek or Michele Foucault. First, it points out the problematic aspects of the terminology itself. Second, building on Mudde's distinction of four theoretical schools approaching the topic, it shows how and why different theoretical approaches lead to different terminology and explanations. Third, it offers a critique of the so-called theory of extremism which presents the dominant approach in the region of Central Europe. Fourth, it offers a critique of the role of experts in this matter. The central argument of the article is that some of the experts in the field usually from among political scientists often reminding the roles of medical doctors or psychiatrists serve as an ideological state apparatus by delegitimizing not only the antidemocratic but, and what is problematic at this point, also the pro-democratic and legitimate critique and opposition.

Keywords

Terminology, political extremism, populism, far right, far left, so-called theory of extremism, ideological state apparatus, post-politics, biopolitics, normalisation

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015| Více na www.rexter.cz

1 Úvod

Málokterá politická téma vyvolala v poslednej dobe toľko znepokojenia, záujmu a debát ako krajná pravica a spolu s ňou súvisiace problematiky populizmu a extrémizmu.¹ Nárast počtu diskusií a tiež intenzity obáv je, ako sa zdá, priamo úmerný nárastu popularity tohto typu subjektov, ktorý je v Európe možný sledovať od polovice 80. rokov minulého storočia. Túto skutočnosť naposledy potvrdili alarmujúce titulky renomovaných spravodajských portálov, ako sú napríklad Reuters (Baker 2014) alebo CNN (Shoichet, Boulden 2014). Tie označili výsledky krajnej pravice v minuloročných voľbách do Európskeho parlamentu za „zemetrasenie“.²

Problematika krajnej pravice však nie je diskutovaná len v mediálnej, ale taktiež aj v akademickej sfére. V rámci nej nie je výskum krajnej pravice úplne nový, ale historicky nadväzuje na analýzy fašizmu a totalitarizmu, ktoré poskytli teoretický rámec pre výskum súčasnej krajnej pravice (Mudde 1995: 204). Pod opätovné obnovenie záujmu o túto tému sa okrem vnímania krajnej pravice ako hrozby podpísal predovšetkým nárast jej popularity a relevancie spojený s nástupom jej tzv. tretej vlny.³ Kombinácia týchto

¹ Termín krajná pravica je v odbornej literatúre často označovaný ako dáždnikový termín („umbrella term“), zahŕňajúci pod seba tak subjekty populistckej radikálnej pravice, ako aj extrémnu pravicu (pozri napr. Art 2011: 10; Charvát 2007: 18; Mudde 2014: 98; Taggart 1995: 48). I keď populizmus nie je výhradne spojený len s krajnou pravcou, v Európe je to práve krajná pravica, ktorá je považovaná za jeho najtypickejšieho predstaviteľa (pozri napr. Kaltwasser 2014: 479; Taggart 2003: 2).

² Názvy spomínaných článkov zneli: *French far right in 'earthquake' win as Europe votes* (Reuters, 26. 5. 2014) a *That 'earthquake' in Europe? It's far-right gains in Parliament elections* (CNN, 26. 5. 2014).

³ „Prvá vlna“ v tomto zmysle označuje povojnový neofašizmus zo začiatku 50. rokov, „druhá vlna“ tzv. poujadizmus z druhej polovice 50. rokov a škandinávsky pravicový populizmus zo 70. rokov a „tretia vlna“ krajnej pravice označuje nárast tohto typu subjektov od 80. rokov 20. storočia. S týmto rozlíšením prišiel ako jeden z prvých nemecký politológ Klaus Von Beyme, ktorý presnejšie hovorí o nástupe tretej vlny pravicového extrémizmu (Von Beyme, 1988). Rôzni autori si však toto označenie prispôsobujú podľa termínu, ktorý sa v tej-ktorej štúdii používa. Mudde napríklad hovorí o tretej vlne extrémne pravicovej straníckej rodiny (Mudde

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

dvoch faktorov tak v nedávnej dobe podnietila vznik systematického výskumu tohto fenoménu (Ciani et al. 2012: 6). To potvrdzujú aj slová jedného z vedúcich odborníkov na krajnú pravicu, holandského politológa Casa Muddeho, ktorý uvádza, že sa v súčasnosti produkuje väčší počet článkov a kníh o krajnepravicovej straníckej rodine, ako je tomu pri všetkých ostatných straníckych rodinách dokopy (Mudde 2013b: 2). Krajná pravica tak predstavuje jednu z najpálčivejších a najpertraktovanejších politických tém ostatných desaťročí a je zároveň najviac diskutovanou straníckou rodinou jak v rámci akademickej komunity ako aj mimo nej (Mudde 2000: vii).

Napriek tomu, že o krajnej pravici už viac rozhodne nemožno hovoriť ako o akademicky neprebádanom území (Backes, Moreau 2011: 9), do ktorého okrem politológov prinášajú svoje poznatky rovnako tak aj politickí sociológovia, sociálni psychológovia alebo sociálni antropológovia (Goodwin 2009: 322), potýka sa jej výskum s niekoľkými problémami. Othon Anastasakis hovorí v tejto súvislosti o zmätočnej terminológii, chýbajúcej spoločne akceptovanej definícii a z toho vyplývajúcej problematickej klasifikácii viacerých prípadov subjektov patriacich do krajnepravicovej politickej rodiny (Anastasakis 2000: 5). A práve o prvom spomenutom probléme, teda o problematických aspektoch používanej terminológie, tvorenej najčastejšie rôznymi označeniami, ako napríklad *radikalizmus*, *extrémizmus* alebo *populizmus*, ktoré sa však nepoužívajú výhradne len na označenie krajnepravicových subjektov, bude pojednávať tento článok. Jeho cieľom je prezentácia kritického pohľadu na problematiku terminológie politickej krajnosti.⁴ V rámci nej predstavím najčastejšiu

1996: 226), de Lange o tretej vlne radikálne pravicových strán (De Lange 2007: 411) a Ellinas o krajnepravicovej vlne (Ellinas 2010: 14).

⁴ Prívlastok kritický tu má podobný význam, v akom ho používajú kritické bezpečnostné štúdiá (critical security studies) (pozri napr. Bigo, Tsoukala 2008: 6) a predovšetkým kritické teroristické štúdiá (critical terrorism studies), teda ako prístup k skúmaniu, ktorý je ochotný spochybniť dominantnú paradigmu v oblasti chápania týchto javov, citlivo pristupuje

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

kritiku dotýkajúcu sa predovšetkým najfrekvencovanejších konceptov, teda extrémizmu a populizmu, ktorú budem následne rozvíjať v duchu téz postmarxistických a postštrukturalistických autorov, akými sú Louis Althusser, Jacques Rancière, Slavoj Žižek alebo Michele Foucault.

2 Problematické aspekty terminológie politickej krajnosti

Na úvod pojednania o terminológii politickej krajnosti možno konštatovať, že je značne sporná. Paul Hainsworth napríklad uvádza, že v prípade termínu extrémna pravica ide o „*problematický nástroj politickej analýzy*“ (Hainsworth 2000: 4). Jedným z dôvodov, prečo tomu tak je, je aj fakt, že sa jednotlivé termíny používajú okrem akademických aj na ideologicky a politicky motivované „bojové“ účely, ktorých cieľom je diskreditácia protivníka. Takéto zneužívanie terminológie na politicko-mocenské účely nie je, ako by sa niektorí mohli domnievať, len fikciou odohrávajúcou sa na plátnach hollywoodskych kasových trhákov.⁵ Práve naopak, na túto skutočnosť poukazujú explicitne viacerí autori,

k ich označovaniu, je transparentný ohľadom vlastných hodnôt a politických postojov, pristupuje k skúmaniu s etikou a zodpovednosťou a vychádza zo široko definovaného významu konceptu emancipácie. Okrem toho je jeho cieľom vyvolať debatu a poukazovať na nespokojnosť s príkladmi predpojatosti a normatívneho zamerania výskumu a jeho cieľov (Breen Smyth, et al. 2008: 2).

⁵ Takýto popkultúrny príklad, v rámci ktorého vystupuje do popredia aspekt zneužitia terminológie na politicko-mocenské účely poskytuje dialóg z filmového spracovania prvej časti tretieho dielu románovej sci-fi trilógie *Hry o život* s podtitulom *Drozdajka*, nakrúteného podľa knižnej predlohy Suzanne Collinsovej. V ňom autokratický prezident Coriolanus Snow (Donald Sutherland) stojaci na čele totalitnej diktatúry, bojuje proti skupine povstalcov vedenej pôvabnou Katniss Everdeen (Jennifer Lawrence), ktorej cieľom je zvrhnúť existujúci režim a zmeniť tak nespravodlivé pomery v ríši. V inkriminovanej časti filmu číta prezident Snow návrh svojho prejavu a upozorňuje svoju asistentku zodpovednú za jeho prípravu: „*Ageria, budeš musieť prepísať tieto vety. Nenazvem ich rebelmi. Toto sú nezmyselné akty vzdoru a ja ich nebudem legitimizovať*“. Ageria pritaká a navrhuje prezidentovi: „*Nazveme ich kriminálnikmi*“. Prezident nesúhlasí. „*Radikálmi?*“ opýta sa Ageria. Prezident prikývne a v nasledujúcej scéne používa termín radikáli za účelom delegitimizácie snáh povstalcov vo svojom prejave adresovanom ľudu.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

ktorí sa touto problematikou dlhodobo zaoberajú (pozri napr. Mudde 1996: 228; Mudde 2000: 10; Mareš 2003: 36). V tomto zmysle možno spomenúť napríklad autorov Petra Daviesa a Paula Jacksona, ktorí v rámci nimi identifikovaných piatich problémov sťažujúcich definovanie krajnej pravice uvádzajú okrem iného, že (1) termín krajná pravica je vnímaný ako pejoratívne označenie, a že (2) väčšina krajnepravícových subjektov toto svoje označenie odmieta (Davies, Jackson 2008).⁶ To isté platí aj v prípade populizmu, ktorý je taktiež často pejoratívnym označením, s ktorým sa nikto dobrovoľne nestotožňuje, ale naopak, je označovaný svojimi politickými protivníkmi (D'èramo 2013: 8). Podľa Fennema tak musí byť politológ v akademickom prostredí schopný zdôvodniť, prečo a na základe akých kritérií označil daný subjekt jedným z týchto kontroverzných označení (Fennema 2004: 2), od ktorých sa jednotlivé takto označované subjekty spravidla dištancujú (Charvát 2007: 13). Dôsledkom týchto problematických aspektov sú zároveň aj vyššie metodologické štandardy, ktorým sú krajná pravica a jej príbuzné koncepty, v porovnaní s inými straníckymi rodinami, vystavené (Zaslove 2009: 317).

Na základe vyššie uvedených dôvodov tak možno konštatovať, že pri pomerne obsiahlych terminologických pojednaniach, ktoré v prípade prác o krajnej pravici nie sú neobvyklými (pozri napr. Dočekalová 2007; Ignazi 2006; Mudde 1996), rozhodne nejde o terminologický fetišizmus či konceptuálnu obsesiu autorov. Ako uvádza Mammone, použitie jednotlivých termínov nie je neutrálne, práve naopak, môže mať významné politické implikácie (Mammone, et al. 2012: 2). Kým v niektorých krajinách, ako je napríklad Nemecko, môžu byť organizácie, ktoré sú označené za extrémistické, vystavené procedúram, ktorých cieľom je ich zakázať, s inými označeniami, ako je napríklad

⁶ Za ďalšie faktory sťažujúce definovanie krajnej pravice označujú spomínaní autori to, že (3) výskum krajnej pravice nemá jasný predmet a metódy, (4) krajná pravica je v jednotlivých krajinách rôznorodá, a že sa (5) mení v rámci svojho historického vývoja (Davies, Jackson 2008).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

prívlastok *radikálny*, aspoň v nemeckom kontexte, takéto postihy spojené nie sú (Braunthal 2009: 5; Mudde 1996: 231; Mudde 2012: 3). Pri všetkých pojednávaných termínoch však môžu zohrávať svoju úlohu silné negatívne a pejoratívne konotácie, ktoré tieto termíny evokujú (Strmiska 1998: 28). Množstvo autorov preto upozorňuje, že termíny extrémizmus, radikalizmus alebo populizmus môžu slúžiť ako nástroje stigmatizácie (Backes 2007: 246; Barša, et al. 2010: 206; Keller 1998; Linden, Klandermans 2005; Mudde 2007: 118; Ramalingam 2012; Učeň 2012: 37), ostrakizácie (Van Spanje 2010), delegitimizácie (Baggini 2013: 129; D'èramo 2013: 26; Preiss 2014; Rydgren 2005: 425; Taguieff 1995: 9), diskreditácie (Mareš 2003: 36; Strmiska 1998: 28; Slačálek 2010: 158), diskvalifikácie (Charvát 2007: 10), marginalizácie (Stavrakakis 2013: 34), sekuritizácie (Mareš 2013: 526), prípadne až kriminalizácie oponentov a ich názorov (Berlet, Lyons 2010: 1).

3 Ideologizácia teoretických škôl ako „vojna slov“

Ďalšou z problematických stránok výskumu krajnej pravice, ako aj extrémizmu a populizmu vo všeobecnosti, je skutočnosť, že sa v niektorých prípadoch v odbornej literatúre prejavujú ideologicko-politické postoje jednotlivých autorov (Mareš 2003: 15). Problematické môže byť v tomto ohľade už samotné rozhodnutie, aký termín daný autor použije. Táto voľba je často ovplyvnená hlášením sa konkrétneho autora k niektorému z teoretických prístupov (Mudde 2000: 13–4), ktoré však môže byť determinované ideologicky. V tomto ohľade rozlišuje Cas Mudde štyri teoretické prístupy skúmajúce krajinú pravicu, z ktorých všetky preferujú rozličné termíny. Prostredníctvom týchto termínov potom jednotliví autori zdôrazňujú taký aspekt krajnej pravice, ktorý podľa nich predstavuje jej najzásadnejšiu črtu. Samotným výberom niektorého z týchto pejoratívnych termínov sa zároveň vymedzujú tak ideologicky blízke, ako aj ideologicky vzdialené koncepty. Tie sú v prvom prípade v dôsledku tejto blízkosti diskreditované a v druhom prípade, v dôsledku vzdialenosti, vykresľované v pozitívnom svetle, ako protiváha ku krajnej pravici. Prvý je v tomto ohľade *marxistický prístup*. Ten je okrem

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

marxistických autorov populárny aj medzi niektorými umiernenými ľavicovými autormi. Tento prístup označuje krajnú pravicu termínom fašizmus, ktorý interpretuje ako extrémnu formu pravice. Tým kladie dôraz na pravicový aspekt krajnej pravice, konkrétne na kapitalizmus, konzervatívne hodnoty a antikomunizmus. V dôsledku toho prezentuje pravicu a konzervativizmus ako ideologicky spriaznené koncepty s krajnou pravcou a naopak, socializmus a komunizmus ako jej ideologických nepriateľov. Táto marxistická teória fašizmu⁷ je kritizovaná predovšetkým z tábora liberálnych a konzervatívnych autorov, práve kvôli zdôrazňovaniu údajných podobností medzi tradičnou a krajnou pravcou. Tí súčasne poukazujú na podľa nich výraznejšie podobnosti medzi krajnou pravcou a krajnou ľavicou.⁸ Z tejto kritiky vyvstala zároveň teória totalitarizmu, ktorej moderný variant predstavuje v mnohých aspektoch v poradí druhý prístup, označený ako *teoreticko-extrémistická škola*, prípadne častejšie ako tzv. teória extrémizmu.⁹ Tá je populárna predovšetkým medzi nemeckými pravicovými a konzervatívnymi autormi, ktorí predstavujú jej najčastejších protagonistov. Tzv. teória extrémizmu preferuje, ako už jej názov napovedá, termín extrémizmus. Jeho definíciu preberá od právnej definície nemeckého Spolkového úradu na ochranu ústavy a definuje ho ako antitézu k demokratickému ústavnému štátu. Tento protidemokratický sentiment

⁷ Bližšie k marxistickej teórii fašizmu píšú iní autori (pozri napr. Laclau 1979: 81-142 a Rabinbach 1974).

⁸ Tento rozličný pohľad na problematiku zdôrazňuje aj Slavoj Žižek, ktorý uvádza: „Rozdiel medzi liberalizmom a radikálnou ľavicou tkvie v tom, že hoci sa obe ideológie odvolávajú na tie isté tri elementy (liberálny stred, populistická pravica, radikálna ľavica), umiestňujú ich do rámca radikálne odlišnej topológie: zatiaľ čo pre liberálny stred sú radikálna ľavica a radikálna pravica dvoma variantmi toho istého „totalitárneho excesu“, pre ľavicu jediná autentická alternatíva existuje medzi ňou samotnou a liberálnym mainstreamom, pričom populistická „radikálna“ pravica nie je pre ľavicu ničím viac než symptómom neschopnosti liberalizmu poradiť si s ľavicovou hrozbou“ (Žižek 2011: 99-100).

⁹ Túto nadväznosť tzv. teórie extrémizmu na teóriu totalitarizmu zdôrazňuje viacero autorov. Miroslav Mareš napríklad uvádza, že tzv. teória extrémizmu sa rozvíjala predovšetkým na báze konceptov totalitarizmu (Mareš 2003: 16) a Marco D'Erano píše: „...diskurz „dvojitého totalitarizmu“ bol prenesený do „teórie extrémov““ (D'Erano 2013: 21).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

má podľa tohto prístupu zároveň predstavovať najcharakteristickejšiu črtu a podobnosť medzi pravicovým extrémizmom a jeho údajným ľavicovým ekvivalentom. Za to sú tzv. teória extrémizmu a jej zväčša pravicoví predstavitelia kritizovaní predovšetkým z tábora ľavicových autorov. Tretí teoretický prístup predstavuje tzv. *modernizačná teória*, ktorá chápe krajnú pravicu ako reakciu na modernizáciu a s ňou spojenú globalizáciu a prisťahovalectvo. Modernizačná teória nepreferuje konkrétny termín, ale zdôrazňuje reakcionársky aspekt krajnej pravice. V dôsledku toho vidí ideologickú blízkosť medzi krajnou pravcou a konzervativizmom, a naopak jej protipól vidí v progresívnych stranách. Opač v tomto zmysle predstavuje posledný, štvrtý teoretický prístup označený ako tzv. *nová politika*. Tá zdôrazňuje moderné aspekty súčasnej krajnej pravice, predovšetkým populizmus, ktorý zároveň predstavuje aj preferovaný termín. Za ideologicky najbližšie ku krajnej pravici tak považuje ľavicovo liberálne strany, predstavujúce iný typ tzv. novej politiky, rovnako charakteristický svojim populizmom. Naopak, za ideologicky najvzdialenejšie považuje tradičné a etablované strany.¹⁰ Tento vzťah medzi teoretickými prístupmi skúmajúcimi krajnú pravicu, nimi preferovanou terminológiou a interpretáciou ideologickej pozície spriatelených a znepriatelených konceptov voči krajnej pravici zhrnul Mudde do nasledujúcej schematickej tabuľky (Mudde 1996: 240–3)¹¹:

Legenda k tabuľke: Schematické znázornenie ideálneho vzťahu medzi teoretickou školou, používaným termínom a hlavnými spriatelenými a znepriatelenými ideologickými konceptmi:

¹⁰ Predstaviteľom tohto prístupu je napríklad Paul Taggart, ktorý uvádza, že nový populizmus (termín, ktorým označuje súčasnú populistickú krajnú pravicu) prevzal od ľavicových strán a hnutí „novej politiky“ zo 70. a 80. rokov 20. storočia ideologickú kritiku prevažujúcej politiky a etablovaných politických strán (Taggart 2000: 73).

¹¹ Toto znázornenie je však potrebné pri súčasnom množstve a rozmanitosti autorov zaoberajúcich sa touto témou, ktorí každoročne produkujú množstvo odborných článkov o krajnej pravici, brať skôr orientačne ako doslovne.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

<i>Teoretická škola</i>	<i>Používaný termín</i>	<i>Hlavné spriateleneé ideologické koncepty</i>	<i>Hlavné znepriateleneé ideologické koncepty</i>
Marxistická	(neo)fašizmus	pravícové/ kapitalistické strany	socialistické/ komunistické strany
Teoreticko- extrémistická	pravícový extrémizmus	extrémne lavicové strany	demokratické strany
Modernizačná	bez špecifického termínu	konzervatívne strany	progresívne strany
Nová politika	populizmus	ľavicovo-liberálne strany	tradičné/etablované strany

Na jednotlivých prístupoch vidieť, že na charakteristiku krajnej pravice používajú rozličné termíny. Prostredníctvom nich zdôrazňujú jej rozličné črty, čím zároveň poukazujú na podobnosti medzi ňou a rôznymi ideologickými konceptmi, ktoré v dôsledku toho diskreditujú. Na to odpovedajú autori vychádzajúci z týchto ideologických tradícií svojou kritikou a poukazovaním na iné podobnosti. Tento stav, pre ktorý sa vžilo označenie „vojna slov“ (pozri napr. Arzheimer 2012: 75; Mileti, Plomb 2012: 11; Mammone, et al. 2012: 2) odkazujúci k Muddeho článku s názvom *The War of Words Defining the Extreme Right Party Family* (Mudde 1996), je najvýraznejší v prípade prvých dvoch zmienených prístupov, teda marxistickej teórie fašizmu a tzv. teórie extrémizmu. Extrémna pravica je tak v prvom prípade prezentovaná ako extrémna forma pravícového zmýšľania a v druhom prípade ako pravícová forma extrémizmu, ktorého zrkadlový obraz predstavuje jeho ľavicová „tvár“ (Mudde 2000: 179).

4 Kritika tzv. teórie extrémizmu

Kým počas minulého režimu dominovala v komunistickom bloku z jasných dôvodov marxistická teória fašizmu (pozri napr. Filatov 1985; Filatov, Rjabov 1985; Modržinskaja

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

1980; Šabad 1980), v súčasnosti minimálne v regióne strednej Európy predstavuje dominantnú paradigmu tzv. teória extrémizmu. Okrem toho, že ide v jej prípade o zrejme najvplyvnejší prístup, je tzv. teória extrémizmu zároveň aj často kritizovaná (Mareš 2003: 27; Mudde 1996: 241). Akademické výhrady voči nej zhŕňa Miroslav Mareš, ktorý je jedným z jej protagonistov, do nasledujúcich piatich bodov: (1) symetrický pohľad – kritizované je stavanie komunistickej, anarchistickej či novej ľavice prostredníctvom označenia ľavicový extrémizmus na jednu úroveň s pravicovým extrémizmom, (2) ideologickosť – kritizovaná je ideologická podmienenosť výskumu extrémizmu, (3) bojový pojem – kritizovaná je skutočnosť, že termín extrémizmus slúži k diskreditácii politických oponentov, (4) etatizmus – kritizované je vymedzenie extrémizmu prostredníctvom štátom určených noriem a úloha expertov v legitimizovaní represívnych opatrení štátu voči svojim oponentom, (5) extrémizmus stredy – kritizované je vymedzovanie extrémizmu ako okrajového fenoménu, pričom niektoré agendy typické pre extrémistov (ako je napr. rasizmus) možno podľa tejto kritiky nachádzať naprieč celú spoločnosť (Mareš 2013: 536). Na základe vyššie spomenutých výhrad sa dokonca objavili hlasy nazývajúce tento prístup zdiskreditovanou teóriou (Berlet, Lyons 2010). Okrem tejto kritiky je tzv. teória extrémizmu v dôsledku jej malého vysvetľujúceho prínosu (Mareš 2013: 528) kritizovaná aj za svoj obmedzený cieľ (Mudde 1996: 241) a nekomplexnosť (Mikulčíková 2010: 18–9). Mareš dokonca priznáva, že viacero teoretických záverov tzv. teórie extrémizmu nespĺňa vedecké nároky kladené na teóriu (Mareš 2003: 16), čo si uvedomujú aj samotní autori hlásiaci sa k tomuto prístupu, ktorí v súčasnosti označujú svoj prístup skôr ako výskum extrémizmu alebo porovnávací výskum extrémizmu. Napriek týmto výhradám však ide v prípade tzv. teórie extrémizmu o vplyvný prístup, a to predovšetkým v Nemecku a v krajinách strednej Európy. O tom svedčí aj skutočnosť, že tzv. teória extrémizmu je už od svojich počiatkov úzko spätá s nemeckou politickou praxou, predovšetkým s činnosťou bezpečnostných orgánov. Zároveň ovplyvňuje aj diskusie v Českej republike a sprostredkovanie cez ňu taktiež

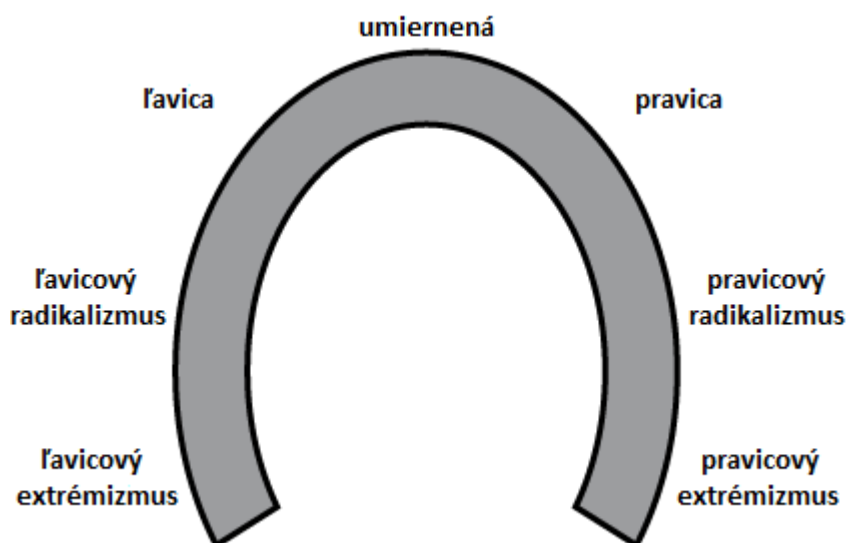

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

aj na Slovensku (Mareš 2013: 526–34). Příkladem toho je samotný Miroslav Mareš, který je považovaný za hlavní autoritu výzkumu extrémizmu v České republice (pozri Holas 2010: 198) a jeho pracami sa zároveň nechali priamo inšpirovať aj *Koncepcie boja proti extrémizmu* na roky 2011–2014 a 2015–2019 z dielne slovenského Ministerstva vnútra schválené Vládou Slovenskej republiky (Vláda SR 2011: 37; Vláda SR 2015: 6).

V Nemecku, ktoré je domovskou krajinou tzv. teórie extrémizmu, je teda typický prístup symetrického nazerania na extrémizmus (Von Beyme 1988: 2). Ten je možné graficky znázorniť prostredníctvom tzv. podkovového modelu, podľa ktorého nepredstavujú pravicový a ľavicový extrémizmus vzájomnú opozíciu, ale sú si naopak v dôsledku viacerých spoločných znakov hodnotovo blízke (pozri napr. Mareš 2003: 45)¹².

Takýto prístup je však podľa Von Beymeho cudzí pre prístupy v iných krajinách, kde by sa napríklad na komunistické strany len ťažko nazeralo cez prizmu extrémizmu.

¹² Obdobne interpretuje vzťah pravicového a ľavicového extrémizmu aj Clayton Waddell, ktorý ho však opisuje ako dva konce nalomeného kruhu nachádzajúce sa v tesnej vzájomnej blízkosti (Waddell 1972: 28–9).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

Nemeckí autori, ktorí odmietajú prijať túto extrémistickú symetriu, sú tak podľa neho pod neustálou paľbou kritiky (Von Beyme 1988: 2). Kritizovaní sú však aj konzervatívni predstavitelia tzv. teórie extrémizmu. Okrem už spomínanej ľavicovej kritiky, čelia v Nemecku aj kritike zo strany liberálnych autorov. Tí im okrem ignorovania dôvodov nárastu krajnej pravice vytykajú aj ich prílišné zameranie a podporu otázkam práva a poriadku vychádzajúcim z poňatia extrémizmu zo strany štátnych orgánov, akými sú Ministerstvo vnútra, súdy či polícia (Braunthal 2009: 5–6). To vedie podľa nemeckého politológa Michaela Minkenbergu k stavu, kedy interpretácia termínu extrémizmus v nemeckej tradícii vychádza zo štátom určeného normatívneho základu. Ako ďalej uvádza: „... možno táto definícia dáva zmysel, keď sú štátne authority znepokojené týmto fenoménom, ale sociológovia a politológovia by sa nemali unáhliť v tom, aby nechali štát rozhodnúť, kto a čo má byť analyzované“ (Minkenberg 2011: 40). Najradikálnejšia kritika tohto prístupu, tak ako ju označuje a interpretuje Mareš, explicitne obviňuje tzv. teóriu extrémizmu z toho, že slúži represívnym orgánom štátu. Bezpečnostné orgány štátu podľa tejto kritiky údajne cielene podporujú tento typ akademikov a teoretikov extrémizmu¹³, ktorí následne slúžia ako legitimizačný prvok v diskreditácii ľavice a demokratických alternatív k existujúcemu mocenskému systému. To sa má diať tým, že zovšeobecňujú koncept extrémizmu, ako aj koncepty populizmu, terorizmu a totalitarizmu, okrem pravicových, aj na ich údajné ľavicové varianty (Mareš 2013: 536-7). Na inom mieste uvádza Mareš Neugebauerovu kritiku takéhoto symetrického nazerania na problematiku, podľa ktorej spočíva fundamentálny rozdiel medzi extrémnou pravickou a extrémnou ľavicovou v tom, že kým extrémna pravica je

¹³ Rozhodne to však nie je len radikálna kritika zo strany odporcov tzv. teórie extrémizmu, ktorá poukazuje na tento typ podpory. Rovnako tak napríklad Cas Mudde uvádza, že akademici hlásiaci sa k tzv. teórii extrémizmu sú dlhodobo podporovaní nemeckými štátnymi orgánmi (Mudde 1996: 236). V tejto súvislosti možno taktiež spomenúť fakt, že začiatok politologického výskumu extrémizmu v Českej republike bol podporený prostriedkami z Ministerstva vnútra (Fiala 1998: 12, 15).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

bytostne autoritárska, čo ju približuje k protidemokratickým tendenciám, extrémna ľavica je antikapitalistická (Mareš 2003: 28). S touto Neugebaureovou interpretáciou korešponduje aj názor Muddeho a Marcha, ktorí uvádzajú, že radikalizmus krajnej ľavice nespočíva v radikálnom odmietnutí liberálnej demokracie, ako je tomu v prípade krajnej pravice. V prípade krajnej ľavice ide podľa spomenutých autorov predovšetkým o odmietnutie socioekonomickej štruktúry súčasného kapitalizmu, jeho hodnôt a praktík, ktoré môže naberať rôzne prejavy: od odmietania konzumerizmu a neoliberalizmu až k odmietaniu súkromného vlastníctva a zisku (March, Mudde 2005: 25). Rovnaký záver vychádza aj z porovnania hodnôt aktivistov hlásiacich sa ku krajnej pravici a krajnej ľavici. Kým v prvom prípade dominujú autoritárstvo, represívne opatrenia a etnocentrické postoje vychádzajúce z kľúčových hodnôt, akými sú konformita, podriadenosť a rešpekt voči spoločenskej hierarchii, v druhom prípade predstavujú kľúčové hodnoty rovnosť, solidarita a sociálna spravodlivosť (Chirumbolo et al. 2006: 267). Autor známej škály pravicového autoritárstva (RWA scale) psychológ Bob Altemeyer pri svojej snahe zostaviť podobnú škálu merajúcu ľavicové autoritárske sklony dospel dokonca k názoru, že v súčasnosti vymizli autoritárski ľavičiarci a vyhlásil: „... *pokiaľ chcete živého, dýchajúceho, vedecky overiteľného ľavicového autoritára, nenašiel som ani jedného*“ (Altemeyer 1996: 230). Okrem kritiky používania „jedného metra“ v tomto pravo–ľavom kontexte sa objavuje aj pomerne častá kritika používania konceptu ekologického extrémizmu (pozri napr. Binka 2009; Hirsch-Hoefler, Mudde 2014¹⁴; Keller 1998; Škabraha 2010: 141). Otázne je potom to, prečo sa na subjekty vychádzajúce z antikapitalistických alebo radikálne ekologických pozícií pozerá často cez rovnakú prizmu ako na autoritárske a antidemokratické subjekty, a to predovšetkým v kontexte toho, že antidemokratický aspekt je pri tzv. teórii extrémizmu

¹⁴ Pre presnosť je potrebné uviesť, že Hirsch-Hoefler a Mudde hovoria síce o ekoterizme, v našom prostredí sa však pre tento jav vžilo skôr označenie eko-extrémizmus (pozri napr. Vláda SR 2011: 37).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

obecne prezentovaný ako extrémistické minimum (Mudde 1996: 229–30). Podľa Žižeka sa týmto symetrickým pohľadom na problematiku vychádzajúcim z teórie totalitarizmu, „úspešne prepája nový etnický fundamentalizmus a radikálne ľavicové emancipačné projekty“ (Žižek 2007: 7). Pojem extrémizmus tak môže pôsobiť ako amalgám spájajúci pravicových extrémistov s ich odporcami, kde jediná charakteristika extrémistov spočíva v radikálnom postoji a kritike existujúceho mocenského usporiadania (Slačálek 2010: 157–8).¹⁵ Takáto interpretácia pojmu extrémizmus, ktorá podľa Berleta a Lyonsa zahŕňa všetko od nenásilného disentu a občianskej neposlušnosti, cez pravicových a ľavicových populistov, až po neonacistické násilie a teroristické útoky, a ktorá v toho dôsledku vytvára z týchto jednotlivých foriem disentu obraz jednoliatej iracionálnej skupiny bláznov ohrozujúcej spoločnosť, je používaná predovšetkým pravicovými ideológmi a represívnymi orgánmi štátu (Berlet, Lyons 2010: 1–2).¹⁶ Tento pohľad na problematiku následne podľa spomínaných autorov vystupuje tak vo vládnom prostredí, ako aj v prostredí represívnych orgánov štátu ako objektívna skutočnosť, ktorej funkciou má byť ochrana štátu, korporátnych záujmov a politických elít pred kritikou, a zároveň predstavuje aj dominantnú paradigmu v mediálnom informovaní o disidentoch (Berlet, Lyons 2010: 11–4). To potom ovplyvňuje verejnú debatu a konvenčné vnímanie extrémizmu, v rámci ktorého sú politické režimy západnej Európy a Severnej Ameriky považované za absolútnu normu demokracie a akákoľvek systematická opozícia voči nim je považovaná za extrémistickú (Lucardie 2001: 2). Podľa názoru Maximiliána Strmisku tak môžu byť termíny ako antisystémovosť a extrémizmus účinnými verbálnymi zbraňami

¹⁵ Podobnú kritiku, avšak v súvislosti s populizmom, vyslovuje D'Éramo, podľa ktorého spočíva politická užitočnosť tohto termínu v spájaní protichodných hnutí stojacích na opačných stranách politického spektra (D'Éramo 2013: 21).

¹⁶ Na podobnú situáciu poukazujú Hirsch-Hoefler a Mudde v prípade americkej diskusie ohľadom vhodnosti používania termínu ekoterorizmus, kde väčšina akademikov, ktorí súhlasia s jeho použitím, preberá, často nekriticky, oficiálnu definíciu ekoterorizmu od Federálneho úradu pre vyšetrovanie (Hirsch-Hoefler, Mudde_2014: 589).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

etablovaných síl napomáhajúcimi im zbavovať sa svojich oponentov takpovediac kontumačne. Z toho dôvodu je podľa neho „pri diskusiách o ‚politickom extrémizme‘ na mieste istá dávka skepticizmu, a to najmä v tých prípadoch, kedy je nedostatok presvedčivých racionálnych argumentov – alebo vôbec absencia schopnosti racionálneho uvažovania a rozvíjania serióznej, odbornej polemiky – nahradzovaný nekritickou obhajobou a uctievaním ‚samozrejmostí‘ príslušného establišmentu“ (Strmiska 1998: 38–9). Okrem toho Strmiska upozorňuje aj na situácie, kedy dochádza k pokusom o „manipuláciu verejnej mienky vo veci ‚politického extrémizmu‘, pokusmi založenými – mimo iného – na predstieraní, že často rýdzo účelovo, mocensko-politicky motivované tvrdenia sú zastierané odbornou autoritou, ktorá však v skutočnosti chýba, alebo je iba potemkinovskou kulisou“ (Strmiska 1998: 28).

5 Politológ ako ideologický štátny aparát

Tým sa dostávame k roli, ktorú pri debatách o extrémizme, ale aj populizme, môžu zohrávať odborníci najčastejšie pochádzajúci z radov politológov. V zmysle vyššie uvedenej Strmiskovej kritiky môžu takéto, z mocensko-politického hľadiska servilné „odborné authority“, predstavovať súčasť toho, čo Louis Althusser nazýva *ideologickými štátnymi aparátmi*. Tie majú podľa Althussera slúžiť štátu, ktorý je v marxistickej teórii označovaný ako *represívny štátny aparát* pracujúci predovšetkým prostredníctvom útlatku (vrátane fyzickej represie) a zahŕňajúci také inštitúcie, akými sú vláda, armáda, polícia, súdy alebo väzenský systém. Jeho hlavnú funkciu vidí Althusser v zmocnení sa a udržiavaní štátnej moci v rukách určitej triedy. Na rozdiel od represívneho štátneho aparátu, pracujú ideologické štátne aparáty, akými sú napríklad inštitúcie náboženstva, zákonov, vzdelávacieho systému alebo rodiny, predovšetkým na základe a pod vládnuou ideológiou. Ich dôležitosť spočíva podľa Althussera v tom, že „žiadna trieda nemôže udržať štátnu moc počas dlhej doby bez toho, aby súčasne vykonávala svoju hegemoniu nad a v ideologických štátnych aparátoch“ (Althusser 2008: 11–20). V tomto zmysle môžu odborné authority poskytovať legitimizáciu inštitúciám, ktorá je dôležitá, pretože „neustále

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

hroziace nebezpečenstvo anomického strachu prepukne naplno, hocikedy sú legitimizácie, ktoré túto neistotu zastierajú, ohrozené alebo sa zrútia“ (Berger, Luckmann 1999: 104). Iný významný francúzsky politický filozof, postmarxista a zároveň Althusserov žiak, Jacques Rancière, dokonca navrhuje tradičné chápanie politiky, pod ktorým rozumie distribúciu moci a jej legitimizáciu, nahradiť termínom polícia. Tú na rozdiel od tradičného významu tohto slova interpretuje ako hegemonne a konzervujúce prejavy aktuálne predominantného režimu.¹⁷ Pod skutočnou politikou chápe Rancière emancipáciu neprivilegovaných skupín prostredníctvom disentu za účelom dosiahnutia rovnosti (Rancière 2010: 27–44; Rancière 2011: 36–8). V tomto duchu interpretuje aj termín populizmus, ktorý Mudde a Kaltwasser označujú za jeden z najpoužívanejších a zároveň najviac zneužívaných termínov, tak v akademickej komunite, ako aj mimo nej (Mudde, Kaltwasser 2012: 1). Podľa Rancière predstavuje populizmus spoločné označenie, ktorým držitelia moci a im poplatní experti a ideológovia označujú všetky formy disentu voči prevažujúcemu konsenzu, a to bez ohľadu na to, či ide o prodemokratický disent alebo náboženský či rasistický fanatizmus. Ich spoločným znakom má byť údajná zaostalosť ľudí, ktorí k týmto formám radikálnej politiky inklinujú. Rancière vníma preto termín populizmus ako prostriedok využívaný držiteľmi moci za účelom dosiahnutia želaného stavu, kedy budú môcť vládnuť bez ľudí a bez politiky (Rancière 2006: 78–80). V duchu tejto kritiky možno termíny ako populizmus a extrémizmus označiť za nástroje *postpolitiky*. Tá predstavuje podľa Žižeka stav, kedy je ideologické súperenie nahradené vládou technokratov

¹⁷ Na vysvetlenie rozdielu medzi tradičným významom polície a svojou interpretáciou uvádza Rancière analógiu inšpirovanú Althusserom, pri ktorej vystupuje policajt počas zhromaždenia. V tradičnom význame slova je poslaním polície v takejto situácii zachovanie poriadku prostredníctvom napomínania demonštrantov symbolicky vyjadreného pokrikom „*Hej, ty tam!*“ (Althusser 2008: 48). Avšak polícia v rancièreovskom zmysle plní funkciu zachovávanía poriadku prostredníctvom demonštrovania normálnosti situácie obrazne vyjadrenej heslom „*Postupujte ďalej! Nie je tu nič k videniu*“, voči ktorej potom nie je potrebné zo strany občanov nijakým spôsobom zakročiť alebo protestovať (Rancière 2010: 37).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

(Žižek 2004: 72). Postpolitika na jednej strane spochybňuje možnosť predstaviť si zápas medzi politickými projektmi, ktoré by si nárokovali nové usporiadanie spoločnosti a zároveň spolu so svojimi inštitúciami vytláča projekty spochybňujúce status quo do sféry nelegitimity, extrémizmu a utópií (Kobová 2012: 22). Okrem toho je pre ňu typické, že sa oponentov statusu quo nesnaží poraziť v politickej rovine, ale prostredníctvom morálneho odsúdenia (Mouffe 2005: 56). Pre niektorých autorov preto význam termínu populizmus určený diskurzom o dvoch protikladných extrémoch predstavuje pejoratívne označenie využívané politickými protivníkmi s cieľom obmedziť legitímnu politickú aktivitu (D'Éramo 2013: 22), prípadne rámec a normatívny koncept používaný akademikmi a politickými elitami za účelom delegitimizácie snáh o redistribúciu moci (napr. Preiss 2014).¹⁸ Podľa Katsambekisa predstavuje doktrína antipopulizmu, vychádzajúca z takto poňatej interpretácie populizmu, diskurzívnu politickú zbraň, ktorej cieľom je okrem marginalizácie „ľudu“ aj diskreditácia nesúhlasu a demokratického disentu a z toho dôvodu prirovnáva jej pôsobenie k pôsobeniu spomínaného ideologického štátneho aparátu (Katsambekis 2014: 577). Podobne hodnotí tento stav aj Stavrakakis, podľa ktorého sa takto koncipované politické analýzy v prípade populizmu stávajú ideologickými štátnymi aparátmi par excellence (Stavrakakis 2013: 34).

6 Politológ ako lekár a psychiater

Rolu expertov v rámci problematiky politickej krajnosti možno okrem tejto althusserovskej roviny vnímať ďalej aj prostredníctvom téz francúzskeho postštrukturalistu Michela Foucaulta. Ten sa zaoberal problematikou diskurzov

¹⁸ V tejto súvislosti možno zároveň spomenúť Charlesa Tillyho, podľa ktorého sú vlády zvyčajne na strane tých, ktorí majú z existujúcich nerovností prospech. K tomu ich podľa Tillyho vedú tri nasledujúce dôvody: (1) členovia vlád a vládnuce triedy patria k skupine, ktorá má z týchto nerovností prospech, (2) tí, ktorí majú z nerovností prospech, majú zároveň lepšie možnosti organizovať a ovplyvňovať vlády, (3) vládne zdroje plynú vládam zo systémov nerovností a ich spochybnenie by tieto zásadné toky ovplyvnilo (Tilly 2006: 20).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015| Více na www.rexter.cz

a expertného vedenia. Foucault identifikuje tri hlavné procedúry vylučovania, ktorých úlohou je obmedziť moc a nebezpečenstvo diskurzov. Označuje ich ako zakázaná reč, vydelenie šialenstva a vôľa k pravde (Foucault 2006: 9,14). Problematika politického extrémizmu, nakoľko, ako sa pokúsim ukázať, sa v rámci nej objavujú všetky spomenuté vylučovacie systémy, predstavuje v tomto ohľade ďalší príklad par excellence.

Najočividnejšie a najznámejšie obmedzenie tu predstavuje zákaz. Podľa Foucaulta je to predovšetkým oblasť politiky a spolu s ňou aj oblasť sexuality, pri ktorých je produkcia diskurzov najviac limitovaná zákazmi (Foucault 2006: 9). V politike je problematika zákazu zrejme najexplicitnejšie vyjadrená prostredníctvom jednotlivých prejavov protiextrémistickej legislatívy. V tomto zmysle ide najmä o rozpúšťanie a zakazovanie tých politických subjektov, ktoré sú za extrémistické označené¹⁹, prípadne o zavádzanie termínu extrémizmus do trestných kódexov jednotlivých štátov.²⁰ Tento prístup stavajúci extrémistické subjekty mimo zákon je v odbornom jazyku označovaný ako *militantná demokracia* (pozri napr. Pelinka 2013: 17). V nemeckej tradícii, z ktorej tento koncept pohybujúci sa na pomedzí politológie a práva vychádza, a ktorá zároveň slúži ako inšpirácia pre protiextrémistické politiky viacerých stredoeurópskych štátov, došlo k jeho prepojeniu so spomínanou tzv. teóriou extrémizmu (Mareš, Výborný 2013: 6–7,13). V Marešovej interpretácii, ktorou sa nechala inšpirovať aj slovenská *Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2015–2019*, predstavuje koncept militantnej demokracie takú demokraciu, „ktorá vystupuje ofenzívne pomocou právnych, mocenských a diskurzívnych nástrojov proti svojim ideovým nepriateľom vo vnútri systému, a to ešte predtým, ako títo nepriatelia iniciujú naplnenie hlavných hrozieb, ktoré

¹⁹ K zákazu a rozpusteniu extrémistických politických subjektov došlo v krajinách, ako sú napríklad Nemecká spolková republika, Česká republika, Slovenská republika alebo Maďarsko.

²⁰ Príklady takýchto krajín predstavujú Ruská federácia alebo Slovenská republika.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

z ich existencie vyplývajú, predovšetkým závažného narušenia stability režimu, či jeho zničenia“ (pozri Mareš, Výborný 2013: 15 a Vláda SR 2015: 6).

Pokiaľ ide o druhú Foucaultom identifikovanú procedúru vylučovania, teda vymedzenie šialenstva, to možno taktiež pri politickom extrémizme demonštrovať na niekoľkých príkladoch. Ide predovšetkým o skutočnosť, na ktorú poukazujú niektorí autori (napr. Backes 2007: 206; Berlet, Lyons 2010: 1), teda že politickí extrémisti sú často označovaní a vykresľovaní ako „pomätený okraj“ („lunatic fringe“), a to nie len v odbornej literatúre (pozri napr. Goodwin 2007: 241; Larsson 1991: 102), ale rovnako tak aj v politickej praxi. Ramalingam na príklade krajnepravicovej politickej strany Švédski demokrati uvádza: „... strana je opisovaná jazykom typicky spojeným s duševným ochorením, ktorý označuje ich nacionalizmus za ‚chorobnú a patologickú posadnutosť‘ vedenú ‚bláznami‘ a ‚cvokmi‘“ (Ramalingam 2012: 14). V slovenskom kontexte poskytuje takýto príklad výrok premiéra Róberta Fica, ktorý svojho času o radikáloch vyhlásil: „*Pokiaľ ide o radikálov, ja privítam, keď radikálov zadržia a ich zatvorí... Preto stojím si za tým, že všetkých takýchto polobláznov treba pozatvárať a vyšetrovať*“ (Úrad Vlády SR 2008). Toto psychiatrické rámcovanie, v dôsledku ktorého sa vytvára obraz o psychicky neprispôsobivých extrémistoch (Berlet, Lyons 2010: 9) vychádza z výskumu krajnej pravice, kde má dlhú tradíciu, a kde nadväzuje predovšetkým na psychologické interpretácie fašizmu a autoritárstva od autorov, akými boli Wilhelm Reich, Erich Fromm alebo Theodor Adorno, a tiež na neskoršie práce významných amerických autorov ako Seymour Martin Lipset, Daniel Bell alebo Richard Hofstadter (porovnaj Berlet, Lyons 2010: 9; Davies, Lynch 2002: 45; Mudde 2007: 216; Mudde 2010: 1169). Hopkins a Kahani-Hopkins pri vymedzovaní kategórií, akými sú umiernenosť a extrémizmus, upozorňujú na problematický vzťah práve medzi ideológiou a sociálnou psychológiou. Tento vzťah podľa nich odzrkadľuje predovšetkým hodnotové zaťaženie a politické postoje jednotlivých autorov, ktorí určujú deliacu hranicu medzi týmito kategóriami. Na praktickej úrovni môže potom takáto psychologizácia disentu viesť

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

k marginalizácii postavenia jej predstaviteľov a ich názorov (Hopkins, Kahani-Hopkins 2009: 100).

Posledným princípom vylučovania je tzv. vôľa k pravde, ktorej inštitucionalizovanú podobu predstavujú predovšetkým vedecké disciplíny. Tento princíp je podľa Foucalta najsilnejší zo systémov vylučovania a má zároveň tendenciu ovplyvňovať ostatné diskurzy. Jeden z najvýraznejších príkladov, kde k tomuto dochádza je podľa Foucaulta trestný systém. Ten približne od 19. storočia nachádza legitimizáciu svojich verdiktov vo vedeckých disciplínach, akými sú napríklad sociológia, psychológia, psychiatria alebo medicína (Foucault 2006: 14). Zločin je tu často označovaný ako choroba, ktorú je potrebné liečiť (Buraj 2006: 543). Podobne je to aj v prípade rámcovania krajnej pravice, extrémizmu a populizmu, kde niektoré novšie práce explicitne poukazujú na používanie medicínskych metafor (pozri napr. Kaltwasser 2014: 470; Moffitt 2010: 4; Pedahzur 2004: 116). To samozrejme súvisí s už spomínaným psychiatrickým rámcovaním a podobne ho možno demonštrovať na niekoľkých príkladoch. Mudde priznáva, že skúmaniu krajnej pravice dominoval patologický prístup, najexplicitnejšie vyjadrený v Scheuchovej a Klingemannovej téze o *normálnej patológii*. Podľa nej je krajná pravica (1) cudzorodá hodnotám západných demokracií, (2) napriek tomu má však malý potenciál vo všetkých západných spoločnostiach, a (3) jej podpora je vysvetľovaná prostredníctvom štrukturálne determinovaných patológií, ktorých spúšťačom sú extrémne situácie, akými sú napríklad krízy (Mudde 2010: 1169–1171).²¹ O krajnej pravici, ako aj o populizme a extrémizme vo všeobecnosti, sa tak v súlade s týmto prístupom hovorí ako o spolusúvisiacich syndrómoch liberálnych demokracií (Caiani, Della Porta 2010: 1), o demokratickej chorobe, patológii alebo cudzorodom organizme (Kaltwasser 2014: 470,

²¹ Podľa Muddeho však ide v prípade krajnej pravice skôr o *patologickú normálnosť*, teda nie o cudzorodosť voči bežným hodnotám, ale o ich radikalizáciu. V tomto zmysle predstavuje nativizmus radikalizáciu idey národného štátu, autoritárstvo radikalizáciu konzervatívnych a náboženských hodnôt a populizmus radikalizáciu demokratických ideálov (Mudde 2007: 296-7).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015| Více na www.rexter.cz

484–485), o spoločenskej chorobe (Katsambekis 2014: 43), o morálnej chorobe (Mouffe 2005: 76), o víruse a bacile postihujúcom demokraciu (Dahrendorf 2008: 288, 294), o víruse, ktorý môže byť nákazlivý (D'Erano 2013: 26), prípadne o anomálii alebo abnormalite predstavujúcej výsledok určitého spoločenského úpadku alebo choroby (Moffitt 2010: 1). Prevencia voči krajnej pravici je v tomto duchu označovaná ako imunizácia (Mondon 2012; Pedahzur 2001: 346–7) a boj proti nej ako terapia (Danics 2007: 61–2). Zrejme najznámejší príklad takejto medicínskej metafory predstavuje frekventovane využívaný, z francúzštiny prevzatý termín *cordon sanitaire* (Ansell, Art 2010; Downs 2002; Ramalingam 2012; Rydgren 2005), ktorý sa v politologickom žargóne prekladá ako karanténa (Mouffe 2005: 59). Opisuje sa ním stratégia etablovaných politických subjektov, prípadne médií, ktorej cieľom je izolovať krajnepravicový alebo extrémistický subjekt (Pelinka 2013: 18; Rydgren 2005: 425; Van Spanje 2010: 357). Veľmi výstižný príklad využívania medicínskej terminológie ponúka aj metafora Amiho Pedahzura, ktorou opisuje jednu zo skupín prístupov potierania extrémizmu. Pedahzur tieto prístupy charakterizuje ako: „... *metódy liečby zamerané na symptómy, chorôb extrémizmu*“. *Tieto príznaky predstavujú predovšetkým politické strany, radikálne hnutia a prejavy poburovania, protištátnej činnosti a politického násillia. Za účelom ,zbaviť sa fašistickej rakoviny', ako usilujú stúpenci militantného postupu, musia byť predpísané obzvlášť silné lieky, s výsledkom, že pacient (napr. samotné politické zriadenie) bude s najväčšou pravdepodobnosťou trpieť silnými vedľajšími účinkami a následkami. Tento lekársky plán obsahuje zoznam nekonvenčných opatrení, ktoré obchádzajú štandardné právne a súdne procesy*“ (Pedahzur 2004: 116).

Krajná pravica, ako aj extrémizmus a populizmus vo všeobecnosti sú teda často vnímané ako choroby, ktoré je potrebné preventívne predchádzať a v prípade, že prepuknú, je potrebné ich diagnostikovať a liečiť. Takýto biologicko-medikálny diskurz prezentujúci nepriateľa ako chorobu, resp. biologickú hrozbu predstavuje podľa Foucaulta

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

mocenský diskurz, ktorého účelom je sociálny konzervativizmus. V rámci neho uplatňuje jedna sociálna skupina danej populácie svoju moc a normy voči tým, ktorí sa od tejto normy odchyľujú za účelom ich sociálnej normalizácie (Foucault 2005: 66–8). Tento diskurz je charakteristický pre Foucaultov koncept *biopolitiky* (Foucault 2005: 218). Biopolitika, alebo inými slovami regulatívna kontrola populácie, sa podľa Foucaulta konštituovala v polovici 18. storočia (Foucault 1999: 162), teda približne v rovnakom čase ako spomínané zmeny v trestnom systéme. Postpolitická biopolitika, ako kombinácia postpolitiky, nahrádzajúcej ideologické súperenie expertným riadením, a biopolitiky, ktorej primárny cieľ predstavuje blahobyť a bezpečnosť obyvateľstva, predstavuje pritom podľa Žižeka prevládajúci spôsob politiky v súčasnosti a jej mobilizačný potenciál spočíva výhradne vo faktore strachu (Žižek 2009: 34). Represiu voči nepriateľom, ktorá môže naberať podoby politickej smrti, vylúčenia alebo zavrhnutia, možno v tomto systéme podľa Foucaulta uskutočniť len v tom prípade, pokiaľ nie sú títo nepriatelia definovaní v politických, ale v biologických kategóriách, a sú tak vykreslení ako hrozba pre bezpečnosť populácie. V takomto prípade ide podľa neho o „*biologickú extrapoláciu témy politického nepriateľa*“ (Foucault 2005: 229–30).²² Cez túto prizmu je možné nahliadať aj na problematiku krajnej pravice, alebo extrémizmus a populizmus vo všeobecnosti, nakoľko sú obecné považované za hrozby (pozri napr. Braunthal 2009: 5; Mareš, Výborný 2013: 5; Mudde 2013a: 2–3; Pedazhur, Weinberg 2001; Taguieff 1995: 10; Williams 2006: 3) prirovnávané často ku chorobe (napr. Kaltwasser 2014: 470, Moffitt

²² V podobnom duchu v analógii s chorobou si slovinský filozof Slavoj Žižek kladie rečnícku otázku, či pojem totalitarizmus, ktorý ako už bolo spomenuté predstavuje predchodcu termínu extrémizmus, nie je „*jeden z hlavných ideologických antioxidantov, ktorého funkciou po celú dobu jeho kariéry bolo neutralizovať voľné radikály a tak napomáhať spoločenskému telesu zachovať si politicko-ideologické zdravie?*“ (Žižek 2007: 3). Takúto funkciu má podľa neho aj vykresľovanie a vnímanie javu ako „*toxického*“, čo je prípadom tak populizmu (napr. Gidron, Bonikowski 2013: 17), ako aj extrémizmu (napr. Painter 2013: 11). Ako uvádza Žižek, v súčasnosti sa predikát „*toxický*“ používa na označenie rozličných javov z rôznych oblastí života, vrátane politiky. Cieľom spoločnosti je potom takýto „*toxický subjekt*“ izolovať, umlčať a neutralizovať (Žižek 2011: 62–3).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

2010: 4; Rydgren 2005). Obraz takto definovaného nepriateľa potom podľa Foucaulta využíva štát ako argument k výkonu svojej suverénnej moci (Foucault 2005: 230). To platí v aktuálne prevládajúcom neoliberalnom diskurze dvojnásobne, keďže štát prichádza v dôsledku okliešťovania ekonomických funkcií o časť svojej legitimity, ktorú následne supluje posilňovaním svojich silových a penálnych aktivít. V tomto zmysle tak predstavuje termín extrémizmus zároveň aj zdroj penálnej legitimity štátu (Krčál 2012).

7 Politológ na súde

Jedna z charakteristických črt moderného penálneho systému spočíva v čiastočnom prechode legálnej trestnej moci na expertov. V dôsledku toho sa podľa Foucaulta vytvára „scientisticko-juristický komplex“, ktorého jednou z funkcií je, že „okázalým začleňovaním prípadov porušovania zákona do poľa objektov vedeckého poznania dávajú mechanizmom právneho trestania oprávnenie zmocňovať sa nielen týchto prípadov, ale aj indivíduí; nielen toho, čo indivíduá urobili, ale toho čím sú, čím budú, čím môžu byť“, a ktorého jedným z cieľov je neutralizácia ich nebezpečného stavu (Foucault 2000: 23–5).²³ To sa deje v modernej spoločnosti, ktorú Foucault charakterizuje ako disciplinárnu, prostredníctvom *normalizácie* (Buraj 2006: 543; Foucault 2000: 184–5).²⁴ Ako priznáva zrejme najznámejší predstaviteľ tzv. teórie extrémizmu,

²³ Perspektíva postfoucaultovskej kriminológie stavajúca na Foucaultových prácach o súdnych a psychiatrických systémoch uvádza, že síce sa jednotlivé kategórie v rámci trestného súdnictva menia, vždy sa však zavádzajú za účelom vylúčenia tých, ktorí sú považovaní za nežiaducich (Beale 2014: 264–5).

²⁴ Tu možno poznamenať, že niektorí autori upozorňujú na rozličné vnímanie podstaty zločinu v závislosti od sociopolitického a socioekonomického usporiadania spoločnosti. Kým vnímanie zločinu ako patologického a abnormálneho javu, ktorý je potrebné normalizovať a liečiť, je typické predovšetkým pre štáty blahobytu, v súčasnosti dominujúce neoliberalne usporiadanie nazerá na zločin predovšetkým z hľadiska teórie racionálnej voľby. Zločin je tak považovaný za normálny jav páchaný racionálne kalkulujúcimi jednotlivcami, ktorí vyhodnotili, že možnosť prospechu je vyššia ako riziko sankcie (Garland 2001: 15–6, 127–31; O'Malley 2000: 17–33). S touto premisou pracujú aj niektoré práce zaoberajúce sa problematikou

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

Nemec Uwe Backes „*Oháňanie sa extrémom je súčasťou normalizačného diskurzu, v ktorom väčšinová spoločnosť permanentne vyjadruje svoju normálnosť a stred. V normalizačných diskurzoch nachádzajú kultúrno-mocenské boje svoje vyjadrenie v tvrdej kritike nepopulárnych oponentov*“ (Backes 2007: 246). D'éramo pripodobňuje túto situáciu k štatistickým priemerom, kedy sú extrémne hodnoty považované za abnormálne (D'éramo 2013: 21). Extrémistické označovanie je tak prejavom sebestrednosti politického streda (Slačálek 2010: 158), ktorý určuje, čo patrí do streda a čo na okraj, čo je prípustné a čo nie (Barša, et al. 2010: 206). V rámci normalizácie je preto akákoľvek kritika systému označovaná ako prejav nelojality a kolaborácie s nepriateľom a akýkoľvek disident je prezentovaný ako extrémista (Škabraha 2010: 140–3). Normalizácia tak vo foucaultovskom zmysle predstavuje situáciu, kedy je spor popretý tým, že sa jednej strane podarí zvíťaziť nad ostatnými. Svoju nadvládu potom prezentuje ako panstvo normálneho nad nenormálnym, zdravého nad úchylným, alebo prirodzeného nad neprirodzeným. Pokiaľ teda získa nejaký názor status spoločenskej normy, tí ktorí ho nezdediajú, sa zmenia na vydedencov a nie sú viac chápaní ako politickí rivali, ale ako extrémisti spochybňujúci univerzálne princípy, ktoré musí prijať každý normálny, teda morálne a psychicky zdravý človek (Barša, et al. 2010: 202). Takýto normalizačný „scientisticko-juristický komplex“ (Foucault 2000: 24) eliminujúci politický status aktérov možno identifikovať aj pri problematike politického extrémizmu. Ako uvádza Strmiska: „*v kontexte systému, opretého o viac menej väčšinový konsenzus, sa politický súper za pomoci prívlastkov ,extrémny' v zmysle ,antisystémový', vyraduje za hranice legitímnej opozície a politický establišment si tak otvára možnosť vysporiadať sa s ním mimo politickými, to jest súdnymi či priamo trestnoprávnymi, otvorene represívnymi prostriedkami*“ (Strmiska 1998: 37). Podľa niektorých autorov možno dokonca uviesť, že je to súdna zložka štátnej moci, ktorá

extrémizmu (pozri napr. Wintrobe 2006), avšak vo väčšine prípadov je extrémizmus ako jav považovaný za prejav abnormality alebo patológie (Mudde 2010: 1171).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

určuje atribút politického extrémizmu (Smolík 2011: 102; Štefančík 2013: 20).²⁵ Súdny systém spolu so zákonmi predstavujú podľa Bourdieho „kvintesenciálnu formu symbolickej moci“, ktorá prostredníctvom svojho normalizačného efektu produkuje legitimitu spoločenského usporiadania, a o ktorej sa len ťažko možno domnievať, že znevýhodňuje dominantnú moc. Podľa Bourdieho tak ide v prípade práva o mocenský diskurz prispievajúci k udržiavaniu normálnosti, kedy sa iné praktiky javia ako deviantné, abnormálne alebo patologické (Bourdieu 1986: 842–7). Vytvorením inštitúcie súdnych znalcov a produkciou znaleckých posudkov na tému politického extrémizmu²⁶ došlo k čiastočnému prechodu legálnej trestnej moci aj na expertov v oblasti politológie, ktorá sa tým zaradila k odborom ako psychológia, psychiatria alebo medicína. To dáva niektorým politológom a expertom zaoberajúcim sa politickým extrémizmom do rúk pomerne veľkú moc. Problém, ktorý tu vyvstáva možno opísať slovami Ivana Buraja: *„Vtedy, údajne v záujme zistenia maximálnej objektivity zákona a trestného konania, sa na súdny proces prizývajú experti z rozličných vedných disciplín... Kým zákony v klasickom legistickom duchu mali byť jednoznačne formulované, maximálne objektívne, normy, o ktorých hovorí Foucault, vnášajú do penálneho systému nejednoznačnosť, subjektívnosť a relatívnosť. Kým zákony napríklad kvalifikujú jednotlivcov podľa všeobecne záväzných pravidiel, normy ich skôr diskvalifikujú a zbavujú práv na základe (viac alebo menej) subjektívnych posudkov expertov“* (Buraj 2006: 543–4). Táto subjektivita dvojnásobne platí pre problematiku politického extrémizmu, kde viacerí autori prizvukujú neexistenciu konsenzu ohľadom toho, ako ho charakterizovať. Politický extrémizmus tak môže byť stotožňovaný s antisystémovosťou (Sartori 2001: 79–

²⁵ To platí predovšetkým v stredoeurópskom kontexte vychádzajúcom z nemeckej tradície, kde tzv. teória extrémizmu prebrala charakteristiku extrémizmu od právnej definície nemeckého Spolkového úradu na ochranu ústavy (Mudde 1996: 241).

²⁶ V Českej republike existuje napríklad znalecký obor Sociálne vedy so zameraním na politológiu, extrémizmus a terorizmus (Vičar 2009: 1). Slovenská vládna *Koncepcia na boj proti extrémizmu za roku 2010-2014* si za jeden zo svojich cieľov taktiež určila zriadiť znalecké odbory súdnych znalcov pre posudzovanie prejavov a činov extrémizmu (Vláda SR 2011: 20).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

80), antidemokratickým aspektom (Mudde 2014: 98), antitézou k demokratickému ústavnému štátu (Backes 2007: 248) alebo antitézou k liberálnej demokracii (Ignazi 2006: 2).

V závislosti od rámca, voči ktorému sa extrémizmus vymedzí, závisí potom aj to, kto je za extrémistu označený. S istým zjednodušením možno pre ilustráciu rozdielov medzi spomenutými prístupmi uviesť, že pokiaľ je extrémizmus vo všeobecnosti stotožňovaný s antisystémovosťou, za extrémistu môže byť považovaný každý kritik daného systému, cez ktorého optiku sa na problematiku dívame. V prípade, že sa extrémizmus chápe ako antitéza k demokracii, sú za extrémistov považovaní výlučne antidemokratickí aktéri. Ak sa extrémizmus považuje za antitézu k demokratickému ústavnému štátu, môžu byť za extrémistov označení okrem antidemokratov aj akýkoľvek kritici konkrétnych ústavných princípov, prípadne demokratickí kritici existencie štátu ako formy zriadenia, akými sú napríklad anarchisti. A nakoniec, v prípade, že je extrémizmus interpretovaný ako antitéza ku konceptu liberálnej demokracie, môžu byť za extrémistov označení okrem antidemokratov aj zástancovia iných foriem demokracie, akými sú priama, radikálna alebo deliberatívna demokracia.

Ako uvádza Strmiska „Čím menej bolo jasné, čo možno vlastne zahrnúť pod označenie ‚politický extrémizmus‘, tým širšie pole pre jeho uplatnenie sa ponúkalo a tým väčší manévrovací priestor získavali jeho používatelia... Pokiaľ však boli určití jednotlivci, skupiny alebo organizácie oficiálne označené za ‚politických extrémistov‘, bez toho aby bolo súčasne na základe presvedčivých, racionálnych argumentov náležite objasnené, čo je a čo nie je ‚politický extrémizmus‘ potom sa nepochybne nejednalo o politologický záver, ale o mocenský, byrokraticko-politický akt, ktorý je rovnako tak ako taký nutné posudzovať“ (Strmiska 1998: 28).

Podobná situácia je aj v prípade termínu populizmus, kde neexistuje zhoda na presnej definícii alebo na esenciálnych znakoch, ktoré by mal populistický subjekt spĺňať (Kaltwasser 2014: 478). To súvisí aj s tým, že populizmus sa ako termín používa

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

na označovanie ideológií, politických strán, hnutí alebo lídrov naprieč ideologickým a geografickým priestorom (Gidron, Bonikowski 2013: 3), vytvárajúc tak „populistickú galaxiu“ (D’eramo 2013: 6–7). Vo verejnej debate nadobúda tento termín tri najčastejšie interpretácie, ktoré ovplyvňujú to, kto môže byť za populistu označený. V prvom prípade je populizmus interpretovaný ako špecifický, vysoko emocionálny a zjednodušujúci štýl komunikácie, ktorý sa zameriava na primárne inštinkty voličov prostredníctvom ponúkajú jednoduchých riešení na zložité problémy. V druhom prípade je za populizmus považovaná oportunistická politika, ktorej cieľom je rýchle uspokojenie voličov. Často sa v tomto kontexte hovorí o nezodpovednej redistributívnej politike, ktorou si politici kupujú hlasy svojich voličov. Tretia interpretácia predstavuje populizmus ako istú formu vodcovského štýlu, prostredníctvom ktorého charizmatiký vodca mobilizuje svojich sympatizantov. Napriek tomu, že sú všetky tieto interpretácie rozšírené, nezachytávajú podľa Muddeho podstatu toho, ako je populizmus charakterizovaný v akademickej literatúre (porovnaj Mudde 2004: 542–3 a Mudde 2013a: 2), kde je v ostatných rokoch možné sledovať postupné dopracovávanie sa ku konsenzu, minimálne medzi autormi, ktorí sa touto problematikou zaoberajú. Podľa tohto konsenzu sa populizmus vyznačuje (1) existenciou dvoch homogénnych jednotiek analýzy predstavujúcich „ľud“ a „elity“, (2) antagonistickým vzájomným vzťahom medzi nimi, (3) pozitívnym hodnotením „ľudu“ a negatívnym hodnotením „elít“ a (4) ideou ľudovej suverenity (Stanley 2011: 258). Napriek tomuto akademickému konsenzu sú vyššie zmienené konvenčné a moralizujúce interpretácie populizmu (Učeň 2012: 37) stále rozšírené nielen medzi laikmi ale aj v odbornom diskurze.

8 Záver

Fakt, že v prípade terminológie politickej krajnosti ide o kontroverzné a problematické koncepty potvrdzujú aj samotní autori preferujúci termín extrémizmus. Tí priznávajú, že záujem štátneho politicko-administratívneho aparátu o politologické a sociálnovedné závery z výskumu extrémizmu a radikalizmu, by mal vyvolávať zvýšený

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

tlak na etiku a zodpovednosť výskumu (Mareš 2003: 15). Menej zhovievavé hlasy vychádzajú z tábora odporcov, z ktorého zaznievajú prirovnania termínu extrémizmus k ideopolicajnému pojmu (Slačálek 2008) a volania po jeho úplnom odmietnutí (Berlet, Lyons 2010: 28). Trefný je v tomto ohľade názor belgickej politickej teoretičky Chantal Mouffe, ktorá upozorňuje, že účelom kritického pohľadu na problematiku nie je popieranie existencie toho, čo by po správnosti malo byť označené ako extrémna pravica, ale upozorniť na nebezpečenstvo zneužívania obrazu extrémnej pravice na demonizáciu akýchkoľvek subjektov, ktorých pozície sú považované za kritické voči establišmentu (Mouffe 2005: 59). Podobne, na príklade populizmu, argumentuje aj Yannis Stavrakakis, podľa ktorého sú interpretácie tohto termínu do veľkej miery ovplyvnené a redukované eurocentrizmom vychádzajúcim z európskej skúsenosti s ním. V rámci nej je za najtypickejšieho predstaviteľa populizmu označovaná práve krajná pravica, čo však podľa autora predstavuje často eufemizmus, nakoľko v jej prípade ide mnohokrát ani nie tak o populistické, ako skôr o vyslovene rasistické, šovinistické alebo dokonca fašistické a neonacistické subjekty. V čom vidí Stavrakakis problém, je aplikácia rovnakého termínu aj na označenie ľavicových hnutí. Efektom následného antipopulistického diskurzu je podľa neho demonizácia, marginalizácia a diskurzívna „policajná“ kontrola protestných hnutí, ktorých aktuálne príklady predstavujú hnutia proti politike škrtov v krajinách, ako sú napríklad Španielsko a v súčasnosti predovšetkým Grécko. Pri takomto stotožňovaní krajnej pravice s ľavicovými protestnými hnutiami pácha toto často náhodné, voľné a neodborné používanie výrazu populizmus, typické tak pre etablovaný politický, ako aj mediálny diskurz, vedľajšie škody tým že, i keď možno nepriamo a nechtiac, posilňuje schopnosť dominantných diskurzov demonizovať populárny odpor (Stavrakakis 2013: 32–4). Príklad takéhoto mediálneho diskurzu poskytujú reakcie na očakávané víťazstvo radikálne ľavicovej Syrize v tohtoročných gréckych parlamentných voľbách. Tie boli prakticky totožné s reakciami na výsledky krajnej pravice v minuloročných voľbách do Európskeho parlamentu a titulky

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

z The Guardian (Smith 2015) alebo The Independent (Hammond 2015) opäť hovorili o „zemetrasení“.²⁷

K obdobnej situácii dochádza aj v prípade termínu extrémizmus v dôsledku diskurzu o dvoch protikladných extrémoch (D'èramo 2013: 22) a následnom používaní „jedného metra“ zo strany represívnych orgánov štátu tak na protidemokratickú ako aj na prodemokratickú opozíciu. Konkrétnych príkladov z politického života možno uviesť hneď niekoľko a nie je dokonca ani potrebné po ne chodiť ďaleko. V roku 2002 sa slovenská pobočka ekologickej organizácie Greenpeace ohradila voči *Výročnej správe o stave a vývoji extrémizmu na území Slovenskej republiky v roku 2001*, v ktorej bola spájaná s tzv. ľavicovým extrémizmom (Adamčík 2002). K označeniu strany Zelených, Greenpeace ale aj iných enviromentálnych organizácií za extrémistické došlo aj v Českej republike (Baroch 2011), kde dokonca verdikt Vrchného súdu v Prahe rozhodol o povinnosti Ministerstva vnútra ospravedlniť sa enviromentálnej organizácii Nesehnutí z dôvodu ich uvádzania v *Zpráve o problematice extremismu na území ČR za rok 1999* (Macková 2006). V roku 2013 vyvolali kritiku medializované informácie o tom, že pracovná verzia výročnej správy českého Ministerstva vnútra zaradila medzi extrémistické subjekty, popri extrémne pravicovej Dělnickéj strane sociální spravedlnosti aj občiansku iniciatívu Alternativa zdola založenú ľavicovou ekonómkou Ilonou Švihlíkovou, a tiež iniciatívu Ne rasizmu (Dostál 2013). V tejto súvislosti možno spomenúť aj kauzu ruskej punkovej skupiny Pussy Riot, ktorá zarezonovala aj v medzinárodnom merítku. V roku 2012 boli medializované informácie o verdikte moskovského súdu, ktorý rozhodol, že video zobrazujúce členky tejto formácie protestujúce proti prezidentovi Putinovi v kostole, nesie známky extrémizmu a z toho dôvodu nariadil jeho stiahnutie z internetu (Bryanski 2012). Ako vidieť na týchto

²⁷ Názvy spomenutých článkov zneli: *Greek elections: Syriza's young radicals plot a political earthquake for Europe* (The Guardian, 17. 1. 2015) a *Greece election: Syriza's win delivers the first rumblings of potential 2015 earthquakes. Is the Grexit next?* (The Independent, 26. 1. 2015).

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

jednotlivých příkladech, takáto rétorika o extrémistoch zo strany štátnych orgánov môže predstavovať hrozbu pre občianske práva a slobody (Berlet, Lyons 2010: 1). Tie môžu byť podkopávané rôznymi bezpečnostnými opatreniami (Mudde 2013b: 15) naberajúcimi podobu neliberálnych praktík liberálnych režimov (Bigo, Tsoukala 2008). V kontexte politického extrémizmu ide predovšetkým o obmedzenie práva na slobodu prejavu, združovania, zhromažďovania, prípadne sledovanie (Mareš, Výborný 2013: 19).

Táto pomerne závažná kritika a výhrady voči niektorým, často subjektívnym, ideologickým a mocenským interpretáciám jednotlivých termínov naznačujú urgentnú potrebu seriózne sa zaoberať významom, implikáciami a ambivalenciami populizmu (Katsambekis 2014: 43) ako aj extrémizmu. Okrem toho vyžaduje táto, v súčasnosti neuspokojivá situácia, potrebu rozvíjania kritického prístupu v kontexte zaužívanej terminológie politickej krajnosti a tiež takého prístupu k výskumu samotnej tejto terminológie, ktorý by v čo najväčšej možnej miere prispel k objektivizácii jej interpretácií.

9 Použitá literatúra

ADAMČÍK, A. 2002. *Greenpeace: Správa o extrémizme neprijateľne a nebezpečne paušalizuje*.

Dostupné z www: <http://www.changenet.sk/?section=spr&x=20513®=372416>, overené ku dňu 6.3. 2015.

ALTEMEYER, B. 1996. *The authoritarian specter*. Harvard University Press.

ALTHUSSER, L. 2008. *On ideology*. London: Verso.

ANASTASAKIS, O. 2000. *Extreme Right in Europe: A Comparative Study of Recent Trends*.

Discussion Paper 3. Hellenic Observatory, London School of Economics & Political

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

Science. Dostupné z: http://eprints.lse.ac.uk/3326/1/Extreme_Right_in_Europe.pdf,
overené ku dnu 6. 3. 2015.

ANSELL, B., ART, D. 2010. *Membership Matters: Radical Right Party Composition in Comparative Perspective*. Paper presented at American Political Science Association Annual Conference, Washington DC.

Dostupné z: <http://www.polisci.umn.edu/~ansell/papers/Ansell%20Art%20Membership%20Matters%20APSA.pdf>, overené ku dnu 6.3. 2015.

ART, D. 2011. *Inside the radical right: The development of anti-immigrant parties in Western Europe*. Cambridge University Press.

ARZHEIMER, K. 2012. Working-class parties 2.0? Competition between centre left and extreme right parties. In Rydgren, J. (ed.): *Class Politics and the radical right*. London: Routledge, pp. 75–90.

BAELE, S. J. 2014. Are terrorists “insane”? A critical analysis of mental health categories in lone terrorists’ trials. *Critical Studies on Terrorism*, 7(2), 257–276.

BACKES, U. 2007. *Meaning and Forms of Political Extremism in Past and Present*, *Stredoevropské politické studie*, 9(4), 242–262.

BACKES, U., MOREAU, P. 2011. *Introduction*. In Backes, U., Moreau, P. (eds.): *The extreme right in Europe: current trends and perspectives*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, pp. 9–11.

BAGGINI, J. 2013. *A very British populism*. In Fieschi, C., Morris, M., Caballero, L. (eds.): *Populist Fantasies: European revolts in context*. Counterpoint, pp. 99–150.

BAKER, L. 2014. *French far right in ‘earthquake’ win as Europe votes*. Dostupné z WWW: <http://www.reuters.com/article/2014/05/25/us-eu-election-idUSBREA4N0DK20140525>, overené ku dnu 6. 3. 2015.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

BAROCH, P. 2011. *Strana zelených figuruje ve skriptech o extremismu*. Dostupné z WWW: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/strana-zelenych-figuruje-ve-skriptech-o-extremismu/r~i:article:704638/>, overené ku dňu 6. 3. 2015.

BARŠA, P., SLAČÁLEK, O., STÖCKELOVÁ, T. 2010. Od roztržky ke sporu. In Barša, P., et al.: *Kritika depolitizovaného rozumu: úvahy (nejen) o nové normalizaci*. Všeň: Grimmus, pp. 195–212.

BERGER, P. L., LUCKMANN, T. 1999. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: CDK.

BERLET, C., LYONS, M. N. 2010. *Debunking centrist/extremist theory: How a discredited theory undermines civil liberties and progressive social change*. Research for progress. Dostupné z: <http://www.buildingliberty.us/repression/dox/centrist-extremist.pdf>, overené ku dňu 6. 3. 2015.

BIGO, D., TSOUKALA, A. (eds.) 2008. *Terror, insecurity and liberty: illiberal practices of liberal regimes after 9/11*. London: Routledge.

BINKA, B. 2009. *Zelený extremismus – Ideje a mentalita českých environmentálních hnutí*. Brno: Masarykova univerzita.

BOURDIEU, P. 1986. *Force of law: Toward a sociology of the juridical field*. The Hastings Law Journal, 38, 805–53.

BRAUNTHAL, G. 2009. *Right-wing extremism in contemporary Germany*. London: Palgrave Macmillan.

BREEN SMYTH, M., GUNNING, J., JACKSON, R., KASSIMERIS, G., ROBINSON, P. 2008. *Critical terrorism studies—an introduction*. Critical Studies on Terrorism, 1(1), 1–4.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

BRYANSKI, G. 2012. *Russian court bans “extremist” Pussy Riot video*. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2012/11/29/entertainment-us-russia-pussyriot-idUSBRE8AM0EP20121129>, overené ku dňu 6.3. 2015.

BURAJ, I. 2006. *Michel Foucault a jeho netradičné chápanie moci (K nedožitým osemdesiatinám jedného z najvýznamnejších francúzskych filozofov 20. storočia)*. *Filozofia*, 61(7), 533–546.

CAIANI, M., DELLA PORTA, D. 2012. *The Elitist Populism of the Extreme Right: A Frame Analysis of Extreme Right Wing Discourses in Italy and Germany*. SISP Roma tra il 13–15 settembre.

CAIANI, M., DELLA PORTA, D., WAGEMANN, C. 2012. *Mobilizing on the extreme right: Germany, Italy, and the United States*. Oxford University Press.

D'ERAMO, M. 2013. *Populism and the new oligarchy*. *New Left Review*, (82), 5–28.

DE LANGE, S. L. 2007. *A new winning formula? The programmatic appeal of the radical right*. *Party Politics*, 13(4), 411–435.

DAHRENDORF, R. (2008). *Od pádu Zdi k válce v Iráku: Nový začátek dějin*. Praha: Vyšehrad.

DANICS, Š. 2007. *Radikalismus – extremismus – antisystémovost*. In Srb, V., Hirtlová, P. (eds.): *Radikalismus a jeho projevy v současném světě*. Kolín: ARC–VŠPSV, pp. 54–63.

DAVIES, P. J., JACSKON, P. 2008. *The far right in Europe: an encyclopedia*. Oxford: Greenwood.

DAVIES, P., LYNCH, D. 2002. *The Routledge companion to fascism and the far right*. London: Routledge.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015| Více na www.rexter.cz

DOČEKALOVÁ, P. 2007. *Krajní, radikální, extrémní nebo extremistická pravice? Pokus o terminologické vymezení základních pojmů*. In Srb, V., Hirtlová, P. (eds.): *Radikalismus a jeho projevy v současném světě*. Kolín: ARC–VŠPSV, pp. 64–75.

DOSTÁL, V. 2013. *Ministerstvo vnitra řadí k extremistům Alternativu zdola Ilony Švihlíkové*. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/15295-ministerstvo-vnitra-radik-extremistum-alternativu-zdola-ilony-svihlikove>, overené ku dňu 6.3. 2015.

DOWNS, W. M. 2002. *How Effective is the Cordon Sanitaire? Lessons from Efforts to Contain the Far Right in Belgium, France, Denmark and Norway*. *Journal für Konflikt und Gewaltforschung*, 4(1), 32–51.

ELLINAS, A. A. 2010. *The media and the far right in Western Europe: Playing the nationalist card*. Cambridge University Press.

FENNEMA, M. 2004. *Populist Parties of the Right*. ASSR Working paper 04/01. Amsterdam School for Social science Research. Dostupné z: <http://dare.uva.nl/document/2/56847>, overené ku dňu 6.3. 2015.

FIALA, P. 1998. *Český politický extremismus a radikalismus z hlediska politologie*. In Fiala, P. (ed.): *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno: Masarykova Univerzita, pp. 7–16.

FILATOV, M. N. 1985. *Neofašizmus a mládež*. Smena, Vydavateľstvo Bratislava: SÚV SZM.

FILATOV, M. N., RJABOV, A. I. 1985. *Fašizmus osmdesátých let*. Praha: Naše Vojsko.

FOUCAULT, M. 1999. *Dějiny sexuality I: Vůle k vědě*. Praha: Hermann a synové.

FOUCAULT, M. 2000. *Dozerať a trestať: Zrod väzenia*. Bratislava: Kalligram.

FOUCAULT, M. 2005. *Je třeba bránit společnost*. Praha: Filosofia.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015| Více na www.rexter.cz

FOUCAULT, M. 2006. *Rád diskurzu*. Bratislava: Agora.

GARLAND, D. 2001. *The culture of control*. Oxford University Press.

GIDRON, N., BONIKOWSKI, B. 2013. *Varieties of Populism: Literature Review and Research Agenda*. WCFIA Working Paper, Weatherhead Center for International Affairs, Harvard University, Cambridge, MA. Dostupné z: http://scholar.harvard.edu/files/gidron_bonikowski_populismlitreview_2013.pdf, overené ku dňu 6. 3. 2015.

GOODWIN, M. J. 2007. *The extreme right in Britain: still an 'ugly duckling' but for how long?* *The Political Quarterly*, 78(2), 241–250.

GOODWIN, M. J. 2009. *The contemporary radical right: past, present and future*. *Political Studies Review*, 7(3), 322–329.

HAINSWORTH, P. 2000. *Intruduction: the extreme right*. In Hainsworth, P. (ed.): *The politics of the extreme right. From the margins to the mainstream*. London: Pinter. pp: 1–17.

HAMMOND, A. 2015. *Greece election: Syriza's win delivers the first rumblings of potential 2015 earthquakes. Is the Grexit next?* Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/voices/comment/greece-election-syrizas-win-delivers-the-first-rumblings-of-potential-2015-earthquakes-is-the-grexit-next-10002013.html>, overené ku dňu 6. 3. 2015.

HIRSCH-HOEFLER, S., MUDDE, C. 2014. *"Ecoterrorism": Terrorist Threat Or Political Ploy?* *Studies in Conflict & Terrorism*, 37(7), 586–603.

HOLAS, J. 2010. Radikální politické subkultury v ČR – ohlédnutí za dvaceti lety vývoje. In Scheinost, M. (ed.): *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, pp. 189–204.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015| Více na www.rexter.cz

HOPKINS, N., KAHANI-HOPKINS, V. 2009. *Reconceptualizing extremism and moderation: From categories of analysis to categories of practice in the construction of collective identity*. *British Journal of Social Psychology*, 48(1), 99–113.

CHARVÁT, J. 2007. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál.

CHIRUMBOLO, A., MAYER, N., DE WITTE, H. 2006. *Do right- and left-wing extremists have anything in common?* In Klandermans, B., Mayer, N. (eds.): *Extreme right activists in Europe: through the magnifying glass*. London: Routledge, pp. 248–268.

IGNAZI, P. 2006. *Extreme right parties in Western Europe*. Oxford University Press.

KALTWASSER, C. R. 2014. *The Responses of Populism to Dahl's Democratic Dilemmas*. *Political Studies*, 62(3), 470–487.

KATSAMBEKIS, G. 2014. *"Populism" against democracy or Europe against itself?* In *Populism, Political Ecology and the Balkans*. Athens: Green Institute Greece, pp. 43–56.

KELLER, J. 1998. *Extremismus a stigmatizace: případ ekologických hnutí*. In Fiala, P. (ed.): *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno: Masarykova Univerzita, pp. 75–79.

KOBOVÁ, L. 2012. *Politická diferenciac a feministická teória*. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, (02), 18–27.

KRČÁL, P. 2012. *Pravicový extremismus jako zdroj penální legitimacy*. *Rexter – Časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu*, (1), 72–104.

LACLAU, E. 1979. *Politics and ideology in Marxist theory: Capitalism, fascism, populism*. London: Verso.

LARSSON, S. 1991. *Swedish Racism: the democratic way*. *Race & Class*, 32 (3), 102–111.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

LINDEN, A., KLANDERMANS, B. 2005. *The Netherlands: Stigmatized outsiders*. In Klandermans, B., Mayer, N. (eds.): *Extreme Right Activists in Europe: Through the magnifying glass*. London: Routledge, pp. 172–203.

LUCARDIE, P. 2001. *Democrats, and Other Extremists. A Comparative Analysis of Extremist Parties in Germany and The Netherlands*. Paper presented to the Workshop 'Democracy and the New Extremist Challenge in Europe'. Joint Sessions of the ECPR. Dostupné z: <http://dnpp.eldoc.ub.rug.nl/FILES/root/publicatieLucardie/Democratsandotherext/democotheextrem01.pdf> overené ku dňu 6. 3. 2015.

MACKOVÁ, M. 2006. *Ministerstvo se musí omluvit neziskovce*. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/ministerstvo-se-musi-omluvit-neziskovce/r~i:article:252682/>, overené ku dňu 6.3. 2015.

MAMMONE, A., GODIN, E., JENKINS, B. 2012. *Introduction: mapping the 'right of the mainstream right' in contemporary Europe*. In Mammone, A., Godin, E., Jenkins, B. (eds.): *Mapping the extreme right in contemporary Europe: from local to transnational*. London: Routledge, pp. 1–14.

MARCH, L., MUDDE, C. 2005. What's left of the radical left? The European radical left after 1989: Decline and mutation. *Comparative European Politics*, 3(1), 23–49.

MAREŠ, M. 2003. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister & Principal.

MAREŠ, M. 2013. Soudobý výzkum extremismu v Německu a jeho středoevropský dopad. *Politologický časopis – Czech Journal of Political Science*, 20 (4), 526–543.

MAREŠ, M., VÝBORNÝ, Š. 2013. *Militantní demokracie ve střední Evropě*. Brno: CDK.

MIKULČÍKOVÁ, A. 2010. *Pravicový extrémismus v Spolkovej republike Nemecko: Příčiny, podoby, prejavy*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015| Více na www.rexter.cz

MILETI, F. P., PLOMB, F. 2012. Addressing the Link between Socio-Economic Change and Right-Wing Populism and Extremism: A Critical Review of the European Literature. In Flecker, J. (ed.): *Changing working life and the appeal of the extreme right*. Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd, pp. 9–34.

MINKENBERG, M. 2011. *The radical right in Europe today: Trends and patterns in East and West*. In Langenbacher, N., Schellenberg, B. (eds.): *Is Europe on the "Right" Path?* Berlin: Friedrich Ebert Stiftung, pp. 37–55.

MODRŽINSKAJA, J. D. 1980. *Fašismus a neofašismus*. In Modržinskaja, J. D. (ed.): *Kritika ideologie neofašismu*. Praha: Svoboda, pp. 11–37.

MOFFITT, B. 2010. *Guess Who's Coming to Dinner? Populism as the Awkward Dinner Guest of Democracy*. Connected Globe, Conflicting Worlds: Australian Political Studies Association Conference, University of Melbourne, 27–29 September. Dostupné z: https://www.academia.edu/433209/Guess_Whos_Coming_to_Dinner_Populism_as_the_Awkward_Dinner_Guest_of_Democracy, overené ku dňu 6.3. 2015.

MONDON, A. 2012. *An Australian immunisation to the extreme right?* *Social Identities*, 18(3), 355–372.

MOUFFE, C. 2005. *The 'End of Politics' and the Challenge of Right-wing Populism*. In Panizza, F. (ed.) 2005. *Populism and the Mirror of Democracy*, London: Verso, pp. 50–71.

MUDDE, C. (1995). Right-wing extremism analyzed. A comparative analysis of the ideologies of three alleged right-wing extremist parties (NPD, NDP, CP'86). *European Journal of Political Research*, 27(2), 203–224.

MUDDE, C. (1996). The War of Words Defining the Extreme Right Party Family. *West European Politics*, 19(2), 225–248.

MUDDE, C. (2000). *The ideology of the extreme right*. Manchester University Press.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015| Více na www.rexter.cz

MUDDE, C. 2004. *The Populist Zeitgeist*. *Government and Opposition*, 39(4), 541–563.

MUDDE, C. 2007. *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge University Press.

MUDDE, C. 2010. *The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy*. *West European Politics*, 33(6), 1167–1186.

MUDDE, C. 2012. *The relationship between immigration and nativism in Europe and North America*. Washington, DC: Migration Policy Institute. Dostupné z: <http://www10.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2012/10190.pdf>, overené ku dňu 6.3. 2015.

MUDDE, C. 2013a. *Are Populists Friends or Foes of Constitutionalism?* The Foundation for Law, Justice and Society. Dostupné z: http://www.fljs.org/sites/www.fljs.org/files/publications/Mudde_0.pdf, overené ku dňu 6.3. 2015.

MUDDE, C. 2013b. *Three decades of populist radical right parties in Western Europe: So what?* *European Journal of Political Research* 52(1), 1–19.

MUDDE, C. 2014. *The Far Right and the European Elections*. *Current History*, 113(761), 98–103.

MUDDE, C., KALTWASSER, C. R. 2012. Populism and (liberal) democracy: A framework for analysis. In Mudde, C., Kaltwasser, C. R. (eds.): *Populism in Europe and the Americas: Threat Or Corrective for Democracy?* Cambridge University Press, pp. 1–26.

O'MALLEY, P. 2000. Risk societies and the government of crime. In Brown, M., Pratt, J. (eds.): *Dangerous offenders: Punishment and social order*. London: Routledge, pp. 17–33.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

PAINTER, A. 2013. Democratic stress, the populist signal and extremist threat. Policy Network. Dostupné z: <http://www.policy-network.net/publications/4357/Democratic-stress-the-populist-signal-and-extremist-threat->, overené ku dňu 6.3. 2015.

PEDAHZUR, A. (2001). Struggling with the Challenges of Right-Wing Extremism and Terrorism within Democratic Boundaries: A Comparative Analysis. *Studies in Conflict and Terrorism*, 24(5), 339–359.

PEDAZHUR, A. 2004. The defending democracy and the extreme right. A comparative analysis. In Eatwell, R., Mudde, C. (eds.): *Western democracies and the new extreme right challenge*. London: Routledge, pp. 108–132.

PELINKA, A. 2013. Right-wing populism: Concept and typology. In Wodak, R., KHOSRAVINIK, M., MRAL, B. (eds.) 2013. *Right-wing populism in Europe. Politics and discourse*. London: Bloomsbury, pp. 3–22.

PEDAHZUR, A., WEINBERG, L. 2001. Modern European democracy and its enemies: the threat of the extreme right. *Totalitarian Movements & Political Religions*, 2(1), 52–72.

Preiss, A. J. 2014. *Deconstructing Populism*. Council on Hemispheric Affairs. Dostupné z WWW: <http://www.coha.org/deconstructing-populism/>, overené ku dňu 6.3. 2015.

RABINBACH, A. G. 1974. Toward a Marxist Theory of Fascism and National Socialism: A Report on Developments in West Germany. *New German Critique*, (3), 127–153.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

RAMALINGAM, V. 2012. The Sweden Democrats: Anti-Immigration Politics Under the Stigma of Racism. Working Paper no. 97. Centre on Migration, Policy and Society, University of Oxford.

Dostupné z: https://www.compas.ox.ac.uk/fileadmin/files/Publications/working_papers/WP_2012/WP1297_Ramalingam.pdf, overené ku dňu 6.3. 2015.

RANCIÈRE, J. 2006. Hatred of democracy. London: Verso.

RANCIÈRE, J. 2010. Dissensus: On politics and aesthetics. London: Bloomsbury Publishing.

RANCIÈRE, J. 2011. Neshoda: Politika a filosofie. Praha: Svoboda Servis.

RYDGREN, J. 2005. Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family. *European Journal of Political Research*, 44(3), 413–437.

SARTORI, G. 2001. Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků. Praha: Sociologické nakladatelství.

SHOICHET, C. E., BOULDEN, J. 2014. That 'earthquake' in Europe? It's far-right gains in Parliament elections.

Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2014/05/25/world/europe/eu-elections/>, overené ku dňu 6.3. 2015.

SLAČÁLEK, O. 2008. Neonacismus a měšťácká nesnášenlivost – co je horší? Dostupné z: <http://blisty.cz/art/40038.html>, overené ku dňu 6.3. 2015.

SLAČÁLEK, O. 2010. Obnažování moci. In Barša, P., et al.: *Kritika depolitizovaného rozumu: úvahy (nejen) o nové normalizaci*. Všeň: Grimmus, pp. 147–62.

SMITH, H. 2015. Syriza's young radicals plot a political earthquake for Europe. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/jan/17/greek-elections-syriza-europe-eurozone-alexis-tsipras>, overené ku dňu 6.3. 2015.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015 | Více na www.rexter.cz

SMOLÍK, J. 2011. Far right-wing political parties in the Czech Republic: heterogeneity, cooperation, competition. *Slovenská politologická revue*, 11(2), 99–111.

STANLEY, B. 2011. Populism, nationalism, or national populism? An analysis of Slovak voting behaviour at the 2010 parliamentary election. *Communist and Post-Communist Studies*, 44(4), 257-270.

STAVRAKAKIS, Y. 2013. The European Populist Challenge. *Annals of the Croatian Political Science Association*, (10), 25–39.

STRMISKA, M. 1998. Demokracie, extremismus, antisystémová orientace. In Fiala, P. (ed.): *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno: Masarykova Univerzita, pp. 27–44.

ŠABAD, B. A. 1980. Antikomunismus – Neoddělitelná součást ideologie neofašismu. In MODRŽINSKAJA, J. D. (1980): *Fašismus a neofašismus*. In Modržiňskája, J. D. (ed.): *Kritika ideologie neofašismu*. Praha: Svoboda, pp. 38–53.

ŠKABRAHA, M. 2010. (Neo)normalizace. In Barša, P., et al.: *Kritika depolitizovaného rozumu: úvahy (nejen) o nové normalizaci*. Všeň: Grimmus, pp. 131–147.

ŠTEFANČÍK, R. 2013. Teoretické východiská výskumu politického extrémizmu. In Macháček, L., Štefančík, R., et al.: *Pravicový extrémizmus a mládež na Slovensku*. Brno: Tribun EU.

TAGGART, P. 1995. New populist parties in Western Europe. *West European Politics*, 18(1), 34–51.

TAGGART, P. 2000: *Populism*. Buckingham: Open University Press.

TAGGART, P. 2003. *The Populist Turn in the Politics of the New Europe*. Paper prepared for presentation at the 8th Biannual International Conference of the European

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015| Více na www.rexter.cz

Union Studies Association conference, Nashville. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/2962/1/165.pdf>, overené ku dňu 6. 3. 2015.

TAGUIEFF, P. A. 1995. *Political science confronts populism: from a conceptual mirage to a real problem*. Telos, (103), 9–43.

TILLY, C. 2006. *Politika kolektivního násilí*. Praha: Sociologické nakladatelství.

UČEŇ, P. 2012. Populism in Slovakia. In Bachrynowski, S (ed.): *Populism in Central and Eastern Europe – Challenge for the Future? Documentation of an Expert Workshop*. Green European Foundation, pp. 34–42.

ÚRAD VLÁDY SR 2008. Prepis tlačovej konferencie po skončení 123. (výjazdového) rokovania vlády SR v Komárne. Dostupné z: <http://archiv.vlada.gov.sk/old.uv/12851/prepis-tlacovej-konferencie-po-skonceni-123-%28vyjazdoveho%29-rokovania-vlady-sr-v-komarne.html>, overené ku dňu 6.3. 2015.

VAN SPANJE, J. 2010. *Parties Beyond the Pale: Why some political parties are ostracized by their competitors while others are not*. *Comparative European Politics*, 8(3), 354–383.

VIČAR, R. 2009. *Aktuální otázky řízení před Nejvyšším správním soudem a fenomén extremismu*. In *Dny práva–2009–Days of Law: the Conference Proceedings*, Brno: Masaryk University.

VLÁDA SR 2011. *Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2011–2014*. Dostupné z: www.minv.sk/?ministerstvo-vnutra&subor=158988, overené ku dňu 6.3. 2015.

VLÁDA SR 2015. *Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2015–2019*. Dostupné z: https://lt.justice.gov.sk/Attachment/vlastnymat_rtf.pdf?instEID=-1&attEID=75028&docEID=410109&matEID=7955&langEID=1&tStamp=20150128151502837, overené ku dňu 6.3. 2015.

Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu

Vydání: 01/2015| Více na www.rexter.cz

VON BEYME, K. 1988. *Right-wing extremism in post-war Europe*. *West European Politics*, 11(2), 1–18.

WADDELL, H. C. 1972. *Common Features of Extremism's Ugly Faces*. In West, E. S.: *Extremism Left and Right*. Grand Rapids: WM. B. Eerdmans Publishing Co, pp. 28–43.

WILLIAMS, M. H. 2006. *The impact of radical right-wing parties in West European democracies*. London: Palgrave Macmillan.

WINTROBE, R. 2006. *Rational extremism: The political economy of radicalism*. Cambridge University Press.

ZASLOVE, A. 2009. *The populist radical right: Ideology, party families and core principles*. *Political Studies Review*, 7(3), 309–318.

ŽIŽEK, S. 2004. *The lesson of Rancière*. In Rancière, J.: *The Politics of Aesthetics: The Distribution of the Sensible* (trans. Gabriel Rockhill). London: Continuum, pp. 67–79.

ŽIŽEK, S. 2007. *Mluvil tu někdo o totalitarismu?* Praha: Tranzit.

ŽIŽEK, S. 2009. *Violence: Six sideways reflections*. London: Profile books.

ŽIŽEK, S. 2011. *Jednou jako tragédie, podruhé jako fraška*. Praha: Rybka Publishers.